

ХАЛЬМГ ҮНН

Советск Союзин Коммунистическ партин Хальмг тангъчин болн Элст балгсна комитетсин, куч-көлсчирин депутатирин тангъчин болн балгсна Советсин газет.

№ 185 (3169)

1958 лж. сентябрин 17

Үнн 20 шг

Цуг советск олн амтстә хамдан, теднлә нег газр, нег дуугъар „Китдүр бичә хальдтн!“, „Китдт гар бичә күртн!“—гидж мана республикин куч-көлсчнр цугъарн герчл-джәцхәнә.

Советск болн Китд баатр улс дäänä зад татачнриг амгъалдж чадх!

☆☆☆

Олн-амтнә цухллта үг

Алдр Китд орн-нутгин 600 сай олн амтн амгъулнхгта сәәхн джиргълән батрулдж, төвкнүн цагиннь кучтә ик көдлмшан делгрулдж йовцхана. Орн-нутгиннь элвг ик эгъуд кемджәлж келдж болшо, кучтә ик тосхлт кегддж йовна. Кесг олн металлурйческ комбинатс болн эл-тавр гаргъдг фабрике, электростанцс болн шахтс шинас тосхлдж, босгдлжана.

Китдин селәнә элл-ахун көдләнчнр эн джил урлнь үзгдл уга ик ургъц гаргъдж авцхав. Шин амгъулнхгта джиргълән тосхлин, брин, сарул сәәхн хаалгъар, ахнр-дүүнр болгч цуг наалк социалистическ государствла цугталань хамдан, кучи-чидлан наалсн Китдин олн амтн лавта, батта кевәр уралан йовдж йовна.

Тосхлин көдлмш келгәнд төвкнүн цаг кергтә. Энъгин куунә джиргъл-бәәд-лиг хувта, байрта болгъхин төлә, аргъ чидлан арндго, тер кергиг эврәннь гол керитөр гидж тоолдж социалистическ орн-нутгуд, нарг делкән төвкнүн бәәлгәнә төлә, шинәс дән бичә болтха гидж ик чангъ кевәр, ик шунмгъагъар зүткдж ноолддж йовцхана.

Болв зуг, капиталистическ хар мортә мухлалгинас сулдсн улс, тедн эврәннь джиргъл бәәллән кеерулдж, яс-рулдж кеджәх оуйта соньн сәәхн көдлмштнъ улү үздж, хар олн-амтнд кезәд чигн дурго ховдг, му заята империалистр олн джиргълд харшан хальдәхар селцхәнә.

Олн-амтнд дурго болсн империалистр тоолвр уга, ухан уга йовдл гаргължәцхана. Китдин Олн-амтнә Республикин газрин захд элн аамшгтә йовлл үзүлцхәлжәнә.

Дальн Восток тал Америкин Соелиненн Штатс одгә цагт тенгъсин дäänә болн аь арин дäänә кесг олн цеггүд йовулад бәәнә. Тайвань арлин бин үзгтнъ, США-н болн чанкайистск цеггүд „буулгъгъар“ зад татс маневр кецхәв Китдин правительств сәглад, эртәсн келә бәәтл, тер бийнъ болдж өглго, американск дäänә кермд, Китдин газрин уснур ордж ирдә бәәд сәәм бәәнә.

Иийә валь татад бәәхләри тоолврн геесн империалистно, ашднъ юн болхинъ меджәл бнчл уга. Нег күн мет ни нишнхгәү, кецү гилг хань цнхгъу, чидл гихлә чидлн бәәлт, кучн гихлә кучнъ бәәлт Китдин олн амти, кемр бийурнь дәврәд ирсн цагт, нам кенинъ болв чигн бобринъ сугьртл цокдж чадджана.

☆☆☆

Приютнахн келджәнә

Цуг советск олн-амтн мет, Приютненск района куч-көлсчнр американск империалистр олн-амтнә Китлин бмнәс зад татлгъинъ бурушагъад, Китдин олн-амтнла ни негән меудлжәцхәнә.

Района колхозмудар болн совхозмудар митингс болв. Хөбчнр, саальчнр, механизатормуа эврәннь үгдән, төвкнүн бәәсн Китдин олн амтнә джиргъл-бәәлннъ эвләр седсн американцириг бршангъу угагъар бурушаджана. Район товараевед р Коваленко кель:

—Кумн-амтн нарт делкәд болсн хойрдч дәәг мартад уга бәәтл, американск империалистр шин дә яклх хаалгълан орджана. Болв, манл советск олн амтнд, эл та чәх американск дәврәчнриг хазарлч чидл бәәнә.

107-ч совхозд болсн митингд, 1-ч фермин залгч ур Макаров кель: СССР-н Министрмүдин Советин Ахлач үр Н. С. Хрущев США-н президент Эйзенхауэрт илгәсн илгәвртнъ: „Китдин бмнәс залта чәх йовдлнъ йилгъл уга, СССР-н бмнәс тачәх зад“ гидж келсинъ дөнънджәнәв—гив.

Тер мет, босдж келсн улс американск империалистрин зад татлгъинъ бурушадж, Китдин олн-амтнлә мана ухансәдл негн гидж герчлцхәв.

Каспийск района „Каспиец“ гидг загъс анъиллгъна колхозд олн күн орцлгътагъар хург болв. Тер хург деер босдж уг келсн загъсч Пшимов Белаш, консервн цехд көдлг Кулагина гидг куукд күн, 6-ч номертә пловзаводин диспетчер Гельдиев, нань чигн бослж үг келцхәсн кесг улс, Дальн Востокд американск империалистрин зад тачг ргъдәх йовдлмудиг ик ги-сәр бурушацхав.

Иим хургуд Приютненск, Яшкульск, Целинн, Яшалтинск, нань чигн районлар кегдв. Мана Хальмг республикин куч-көлсчнр эврәннь дуугъар цуг советск олн-амтнә кучтә цунла негдүлж, Китдин олн-амтн эврәннь зөвтә кергин төлә зүткдж ноолддж йовхинъ йбрәджәцхәнә.

Цуг советск олн-амтстә хамдан, теднлә нег газр, нег дуугъар: „Китдүр бичә хальдтн!“, „Китдт гар бичә куртн!“—гидж мана республикин олн куч-көлсчнр цугъарн герчлджәцхәнә.

☆☆☆

Загъсчнр бурушаджана

Ичрән барсн американск империалистр дорд бийд зад татад, олн-амтнә Китдин бмнәс дәврлт кехәр седлгинъ бурушаджәх митингс Каспийск района колхозмудар, совхозмудар претприягъар болв.

Митингс, «Каспиец» колхозин загъсч Пшимов Белаш, консервн комбинатин көдләч Кулагина Екатерина, 6-ч заводдин диспетчер үр Гельдиев болн нань чигн улс босдж келсн үгдән иигдж герчлцхәв:

—США-н зад татхар седлгнъ тоолвр уга йовдл, юнъгад гихлә, американск империалистр нарт делкәд ик игсн орн-нутгла харгъдјахан мартдж. Эн орн-нутг ямаранчн хортнд хәрү өгч, хамх цокхмн.

США-н президент Эйзенхауэрт илгәсн СССР-н Министрмүдин Советин Ахлач Н. С. Хрущевин илгәврт, Китд үзгддјәх

аамшг йилгъл уга Советин Союзин аамшг гидж ил келгдсн бәәнә. Тер учрар «манла хоша бәәх, манла ниич Китдүр кесн дәврлт йилгъл уга Советин Союзур кесн дәврлт болсар, эврәннь әрүн кергтән итклтә мана орн-нутг олн-амтнә Китдлә хамдан хойр государствдан аамшг уга бәәлгъ теткхд, нарт делкә төвкнүн бәәхд цуг эврәгъан олзлх» — гидж тер илгәврт келгдджәнә.

Тинм учтра болсар бидн куч-көлсчнр улм шундж көдләд, орн нутгтан икәр загъс орулдж өгхин кергт социалистическ дөрлдәг өргәр делгрүлдж гүдждрәд, эврәннь правительствинъ толгъачин герчлгъинг куч-көлснәнн диилврәр дөнънх зөвтәвдн — гидж эдн герчлцхәв.

А. КУРНЕЕВ.
КПСС-н Каспийск райкомин сегләтр.

Темдгтә диилвр бәрцхәв

Хальмг республикин куч-көлсчнр, КПСС-н XXI ч хург болн Хальмг АССР-н Деел Советд сунгъгъар болхиг уктдж социалистическ дөрлдә өргәр делгрулж, ик диилвр бәрцхәв. Тедн дунд Каспийск района куч-көлсчнр темдгтә диилвр бәрдж, энүгән энъкр Төрскндән белгәв.

Сентябрин 10-д района загъсчнр 66 минъгн центнер загъс эн джил анънх зураг 100,5 процент, загъс белдл-

гәнә зураг—121,1 процент куцәв. Малчнрин көдлмш бас ик үзмджтә. Орн-нутган мах орулдж өгч джилә зурагъан 100,7 процент, үс орулж өгч джилә зурагъан 102,9 процент, отхта хурсх орулж өгч джилә зурагъан 103 процент куцәв. Тер мет олн малд бөс беллгәнә зура давулдж куцәгдв.

КПСС-н XXI-ч хург уктдж болсн митингс района загъсчнр промышленностин болн селәнә элл-ахун көдләнчнр, шин бөдән социалистическ даалгъвр авсан куцәхәр дөрлдәнә залгс паарулдж шундјацхана.

Гурвн хонгин дунд 2500 арслнъгә билет хулдгв

РСФСР-н Министрмүдин Советин шидврәр, 1958 лжин сентябрин 1-с авн гаргъидсн мөнънә болн өлг-элин лотерейн билет тархалгъна көдлмшт, Юстинск район көдләнчнр шунмгъагъар орцлджана.

Район көдләч үр Мацакова шундж көдләд, гурвн хонгин дунд 2500 арслнъгъ мөнънә болн өлг-элин лотерейн билет олн-амтн дунд тархав.

Г. ШИТЛЯНОВ.

ЗУРГТ: республиканск билг-эрдж хйләлгәнд Западн районас ирдж орлцсн, Улядулова (барун бийдкнъ) болн Емчигинова хальмг утду дуулдјана.

Р. Астахован цоксн зург.

Партийн төрмүд

Партийн сургъуль колхозд

Кировин нертэ колхоз Яшалтинск районд ик гиснь болчкэд, зүсн зүүл аныгтэ эдл-аху Энунд аныг болгънарнь 150 гар коммунистэр болн комсомольцнр кблддэжэ ханна Эдн партийн организацин түшг— активнь лавта.

Тер учрар коммунистэр болн комсомольцнр политическ сургъуль даслгънд партийн организац икб дбнэгдн бгнэ, юнэгд гихлэ, коммунистэрин, комсомольцнрин болн цуг колхозникудин медрлнь бблх дугман, эдл-ахун цуг аныгснь динлвртэ йовх збвтэнь ил.

Партийн сургъуль даслгъна бнэгрсн джилин аш шалгъларн, тодрха экономик даслг кружокин цуг соньсачнр эс оньган тэвдэ шилтснх партибюро темглэ. Улгүрлхд, ббчнр Губский В. А., Гайдамака В. Р., саальч Князева В. Н., тракторист Ганжа Т. болн нань чигн соньсачнр, зуг ирд, суугъад, политическ экономик төрмүд соньсна гихэс биш, эднд цайлгдлжэ материалн учр-утхнь эс медгдг байдлж. Терунд наагъар, колхозд ганцхн кружок бүрдсн учрар, хурта чигтэ цагт 12-15 километрэс күрч ялал, „Красный Маныч“ болн „Новая жизнь“ гилд селэдин коммунистэр сургъулян дутасн кесг саам харгъв.

Эн тоотиг тоолад, эн джил партийн сургъуль даслгъна кесг кружокс бүрдэх шиндвр партибюро авб. Нидн джил КПСС-н туудж нег чигн коммунист эс даслжасн болхла, эн джил хойр кружок бүрдэгдлжэ „Новая жизнь“ селэнд КПСС-н туудж даслгъна кружокд 10 гар коммунистэр болн активистэр дасхмн. Пропагандистнь, үрднь КПСС-н райкомд инструктор кблддэжэс Үр Горьковец. „Красный Маныч“ селэнд им кружокд 15 гар күн орджана.

Урак кевэр, колхозд зэрм коммунистэр селэнд эдл-ахун производствин экономикн төрмүд дасхмн. Энунд ббдлн мери тэ коммунистэр, келхд зоотехник Лижанов Б. Е., малин эмч Золотарев И. А., сельсоветин ачлч Бадминов А. Н болн нань чигн улс орхмн.

Эн джил политическ сургъуль даслгъна төрар партийн хуртг куудлж келларн, коммунистэр, 20-30 минут нарт делкэн баял, мана орч-нутгт юн болжихинь келдэ, цайлгдэж бггхэ гидж сурла. Эн сурврнь күцэгдх болач, пропагандист болгънд лавлгъвр бггдв.

Нидн джил эдл-ахун зэрм специалистэр багшнр болн эмчнр политическ сургъуль эс дасхнь ик хаджгър болла. Эн джил болхла багшнр багъчут коммунистическ сургъулж бгггънэ төрмүд, наадхнь КПСС-н туудж даслгъна кружокс ордж сурхмн Кемр бнэгрсн джил партийн ббдн нег чигн күн кружокд уга баясн болхла эн джил гурвн кружокд 15 гар күн политическ сургъуль дасхмн.

Комсомольцнр болн багъчуд комсомолнн туудж дасхмн. болв сургъулин джил эклгъна белгертнх ик дугу-дунд баянэ. Тер учрар партийн организаци элдн ик дбнэ бггчнэ.

Сургъулин джил эклтл тоота бдр улв. Тегэд чигн, партийн сургъуль даслгъиг бүрдэмдэжгъяр эклхн төлө, партийн организаци цуг эваргъан олзлдж шундэ на, юнэгд гихлэ, 1958 джил арсн социалистическ лавлгъвран күцэх нооланднх коммунистэрт политическ медрлнь ик дбнэ болхнь мел лавта.

Н. КАРПУН,

КПСС-н Яшалтинск райкомин пропагандин болн агитацион отделин заведующ.

Намрин тэрэнд—ööдэн агротехник

Мана республикин колхозмудар болн совхозмудар намрин тэрэн кблтврч орм ээлнэ. Намрин тэрэн, буудя чигн, малин хотд чигн тэргднэ. Намрин тэрэнэ цагъан буудя хот-хоолин гол культур болджана.

Талдан цуг культурмуд дунд намрин тэрэнэ цагъан буудя хамгин ик ургъцин культур болдг. Нам хур-чиг татг хамгин му джилин бийднх пард хагълдсн газрар тэргдсн намрин цагъан тэрэн наадк культурмудас ик ургъц бггчнэ.

Намрин цагъан буудя тэрдг республикин цуг райодар цагъан тэрэнэ ургъц, намрин хар тэрэнэ, хаврин тэрэнэ цагъан буудян болн ичмэнэ ургъцас даву болна. Намрин цагъан тэрэнэ ургъцнх ик болдг болв чигн, республикин кесг колхозмуд болн совхозмуд эн культурт сэн оньган тэвхш. Приозерн района совхозмуд болн бас тедү мет Сарпинск района зэрм колхозмуд болн совхозмуд намрин цагъан тэрэ тэрхш.

Намрин цагъан тэрэн эн райодар чигн ик ургъц бгггиг дамшлт үзүлдэжэ. Улгүрнх, эн джилд Сарпинск района «Степной» совхозд намрин хар тэрэнэ болн хаврин цагъан тэрэнэ гектар болгънас 10-д центнер ургъц авгдсн, бас тнм газр-усна байдлд тэргдсн намрин цагъан буудя болхла, гектар болгънасн 15 центнер бчлэ бггчнэ. Эн района «40 лет Октября» колхозд намрин хар тэрэнэ болн хаврин цагъан тэрэнэ гектар болгънас 6-7 центнер буудя авгдла, намрин цагъан тэрэн болхла 9-д центнер бггчнэ. Талдан райодар намрин тэрэнэ цагъан буудя улм ик ургъц бггчнэ.

Цуг эн тоот намрин цагъан тэрэ тэрлгънд ик оньг тэвгдх збвтэн тускар келдэжэ. Намрин тэрэнэ культурмудин сэнх—эдн намрин болн үвлин чиг икб олзлал, халун ганьгас урд болдгт баянэ.

Агротехническ заавр-зокалчг дигтнх күнхн

Намрин тэрэнэ культурмудин ик ургъц авхн төлө, баян газр-усна байдлд ирлнхгъгъяр түрүн нүүрин агротехник орулдж эдлх кергтэ. Эртэр хагълдсн цевр болн хар пар газрар тэргдсн намрин тэрэнэ культурмуд хамгин ик ургъц бгггиг колхозмудин болн совхозмудин олн джилэ дамшлт үзүлдэжэ. Чикбр белдгдсн пар газр тэрэнэ газрт чиг болн шимтэ веществ хорша эв-аргъ бггчнэ, дакад тэрэнд хорлтта өвснлэ ноолдхд бас ийлгъан чинртэ болна.

Болв эртэр хагълдсн цевр болн хар пар газр тэрэнэ ургъцд ик нилчтэ болв чигн, республикин кесг райодар агротехническ эрки чинртэ эн кергүүлдврт сэн оньг тэвгдхш. Эн намр ут-туршдан 260 миньгъ шаху гектар тэрэн тэргдхмн, эднэс зүгл 65 миньгъ гар гектар тэрэн пар газрар тэргдхмн. Дакад эн пар газрин збвэр хувнь асрмдэж татун учрар цевр биш.

Намрин тэрэнд газр белдгнх нег үлү муугъар Сарпинск. Целинн болн Приозерн райодар кегддэж йовна. Пар газр хагълх цагт эн райод техникэн саянэр олзлгго, пар хагъллгъна зурагъан күцэдэж чадсн уга билэ, тегэд эн учрар ода Сарпинск район намрин тэрэнэ зүгл 17 процентинь пар газрар тэрхмн. Целинн — 28 процентинь, Приозерн—2 процентинь пар газрар тэрхмн.

Тегэд эн джилд намрин тэрэнэ збвэр хувнь намрар хагълдсн газрар, эс гидж эрднишишэн хбн дисковой луцильникбр семлдж эд-бод кегдсн газрар тэргдхмн. Намрин газр хагъллгън болн терүг семлдж белдлгън, намрин тэрэ тэрхэс 10-12 бдр эртэр төгөгдх збвтэ. Болв республикин кесг райодар намрин тэрэнд газр хагълдэ белдлгън оратдэ йовна. Намрин тэрэнэ газр белдлгънэ зурагъан 30 процент күцэсн—Сарпинск, 25 процент күцэсн—Целинн, 15 процент күцэсн—Приозерн райод намрин тэрэнд газр белдлгъарн бас үлдэж йовна.

Республикин кесг райодар намрин тэрэнэ газр хагълдэ белдлгън му чинртэгъяр кегдэжэ. Газр хагсун учрар, хагълчксн газр ик-ик моголцгта болна; им хагълариг эд-бод кедж белдхлэри, шүдтэ катокар давталх кергтэ. Катокиг плугта нег агрегат кедж хагълн йовдэ давталхла кергт сэн болхмн. Газр тегшлдж давталлгъна кбдлмш, тэрэн тэргдснэ хбннх чигн кегдх збвтэ. Эннх газрин брин чигиг дегшэн татад, тэрэнд теджэл бггчнэ. Колхоз болн совхоз болгънар намрин тэрэнэ газр белдлгънд шүдтэ каток олзлгън — агротехническ заавр-зокалин эрки неврнх болх збвтэ.

Мана республикин газр-усна байдлд намрин тэрэнэ культуриг эрдни-шишэн болн пропашой талдан чигн культурин хббтк газрар, энүг хагълвр сэн ургъц авч болхиг сүл джилмүдин дамшлт үзүлдэжэ.

Гарана сан экн — йилгъч чинртэ

Намрин тэрэнэ ук ургъц авлгънд, тэрэнэ сэн экн йилгъч чинртэ болдг. Тэрхин төлэ зүгл цевр, ббдэн гарцта кондицин чинртэ буудян экн олзлгдх збвтэ. Тэрхэс урд тэрэнэ цуг экн цеврлгдэд, кондицин чинрнх буудя шиндэж халалгънэ лабораторт халалгдх збвтэ.

Болв тэрэнэ экнэ буудя белдлгън делгүдэн саянэр кегдэж йовхш. Улгүрнх, Элст балгъсна Ленинэ нертэ колхозд экнэ буудя муугъар хадгълсна ашд чинрэн геечксн баянэ.

«Страна Советов» болн «Пролетарская победа» колхозмудар райсемхозин сортовой буудя белдлгън бас муугъар кегдэжэ. Эн колхозмуд наадк колхозмудин болн совхозмудин төлэ сэн экнэ буудя ургъх збвтэ, болв эдн буудян экн цеврлдж, чинринх ббдлүлдэжэ.

Яшалтинск района «Победа» колхозин тэрэнэ экнэ 4 миньгън центнер буудян 3 миньгън центнернх чинр уга болдэ гарв. Бас эн района «Новый мир» колхозд 1200 центнер буудян экн бас кондицин чинр уга болдэ гарв. Яшалтинск райогъар ут-туршдан 6 миньгън 600 центнер буудян экн кондицин чинр уга баянэ.

Западн района колхозмудар болн совхозмудар тэрэнэ экнэ буудя белдлгън му бишэр кегдэж йовна. Районд ганцхн «Южный» совхозд экнэ буудя бел кегдэд уга баянэ. района наадк эдл-ахусар болхла, экнэ буудян гарцнх болн кондицин чинрнх халалгдэд бел кегдсн баянэ.

Сарпинск районд ут-туршдан 11 миньгън 700 центнер буудян экн шүүдэж халалгдснэс, 3 миньгън 800 центнер буудян экн кондицин чинрлэ ирлцдэжэ. Эн района зэрм эдл-ахус, үлгүрнх «Путь Ленина» колхоз ахта ода бийнх буудян экн уга баянэ. Эн дугу-дундсиг түргэр уурулдж, ахр болзгт буудян экн белдэж авх кергтэ.

Намрин культуриг сэн болзгт тэрхмн

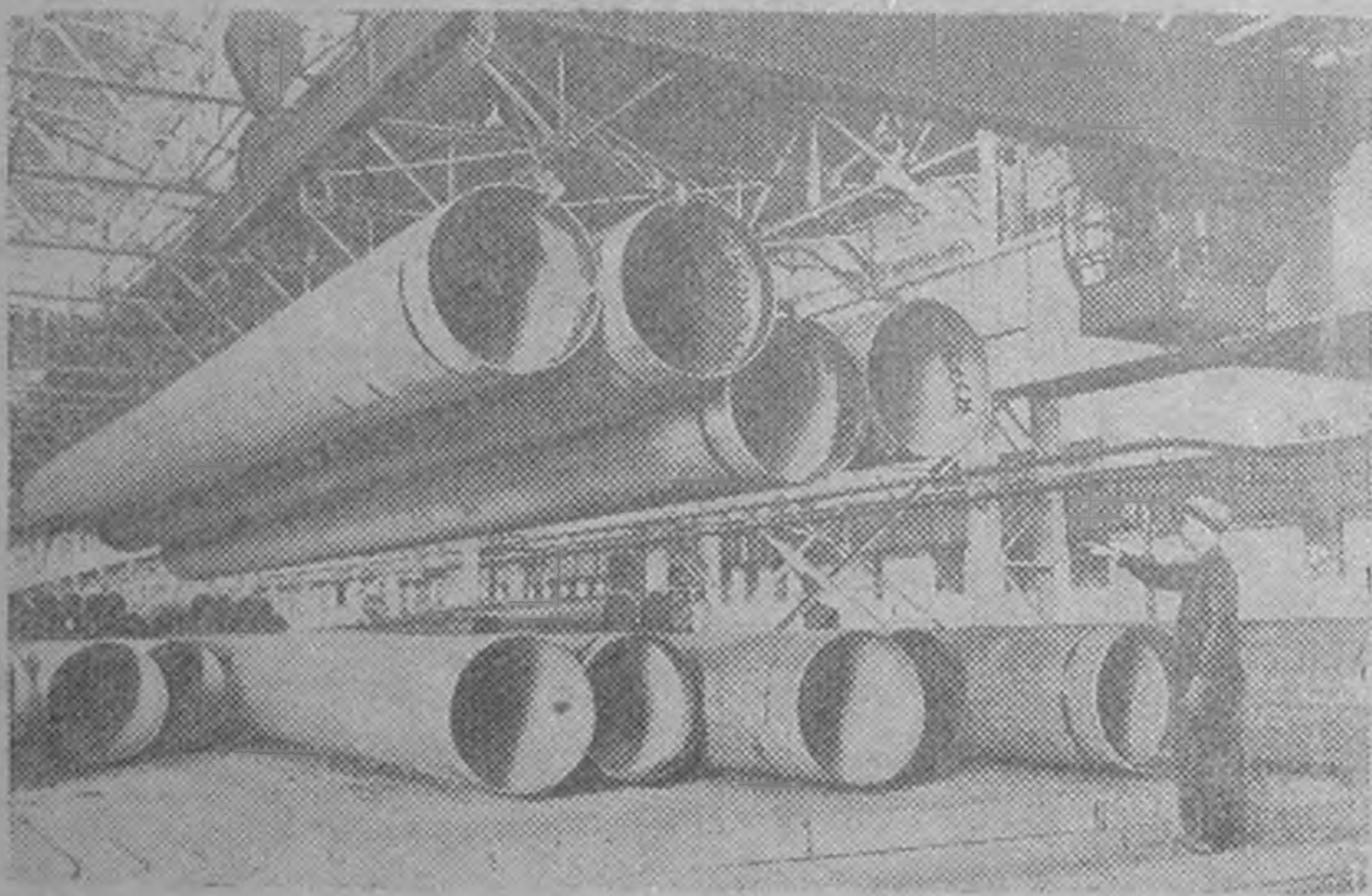
Намрин тэрэнэ культуриг сэн таалта болзгт тэрлгън — тэрэнэ ургъцд бас ик чинртэ болдг. Намрин тэрэг цаг халадэж тэрх кергтэ. Дегд эрт тэрлгън эс гидж оратдэ тэрлгън ургъцд му уршган үзүлнэ. Тэрэнэ хамгин сэн гисн таалнь — чиг иктэ газр, эс гидж хурин хббтк цаг болдг.

Кемрдэжэн газрт чиг уга болхла, эс гидж эн дегд багъ болхла, тэрлгънэ цагиг саянэр шиндэжлдж, кинэнэр халадэж батлдж авх кергтэ. Эдл-аху болгънд кезэ болн ямаран участкд ягъдэж тэрлгънэ төриг тус-туснх тодрхагъар халадэж, диглх кергтэ.

Намрар ичмэ тэрлгънэ болзгт онц оньган тэвх кергтэ. Намрар тэрх ичмэг, энүнэ буудянь үвл ирхэс урд эс гардг болдгар тэрх кергтэ.

Ода намрин тэрэ тэрлгън сэн гисн болзгт ирчксн баянэ. Газр белдлгън, тэрэнэ эк белдлгън түргэр төгскдэж, чамрин тэрэг ббдэн агротехническ чинртэгъяр кех кергтэ.

Агроном А. ПШЕНИЧНЫЙ.

ЧЕЛЯБИНСК. Нижнэ Тагилн болн Агапитогорскин метал лургсин патриотическ эклциг дахдэ, трубопрокатн заводин коллектив болд халалгън болн трубаг гаргългън икдүлжэ.

Трубопрокатн электрическ ганцлгъна цехин коллектив август сард ик динлвр чүцв. Зурагъан эн 109 процент күцэв.

Газопроводс тосхкин төлэ трубаг гаргългън икдүлхн төлэ кегч дбрлдан эн предприятиэд бргэр делгрдэжэ.

ЗУРГТ: кегдэд гаргълчксн шинэ трубаг.

Энъкриньгүд

I
Хаврин тег көкрэд,
Хамг шовун ирнэ.
Толан авсн мал...
Төгальн байр деврнэ.
Амрг теегин дууранд—
Айста серглнь дуи.
Ард царнын баарнд—
Алти аджргьга алун.
Шиимг-сааргч гун,
Шилрад и глэсн салв.
Баг олньд кевтн,
Бачмар унгьлх болв.
Ууцурн оньгэдж, инцхэн
Унгьан энъкрлж, гекв.
Удл уга дарунь
Уурган урнь көкв.
Алти галзн аджргьас,
Кесг сааргч гуунас,
Курнь унгьан торсиг
Кулцдж адуч ухалв.
Урвэд ирсн адучас
Ургэд унгьан зулна.
Инцхалж дахсн экнь
Игклтэ энъкр болна.
Эн унгьан тоглад,
Экэн гува эрнэ
Бухн, доран цеглэд,
Булылсн чееднь сергна.
Акр сүүлэ унгьан
Аксн салыкны наадна.
Дел сүл хойрарн
Делсн нисэд одна.
Хэрүлдж новх адуч
Хавргэднь бахтдж инанэ:
„Кул болх—унгьнасн,
Кун—багыасн“—гинэ.
Урндан маньна авх.
Оар дееран бичкн,
Осад одхнь тургн.
Алч босн хатрад,
Алугьан совхозур туув.
Ондр конюшнд ирэд,
Осрад мөрнэсн буув.
Содои маначд бгад,
Сдргэд адуч тоона.
Курнь унгьан торлгьяр
Куундэн бас болна.

II.
Арвн дөрвгэ Төмр
Альвн дееран билгтэ,
Малас—мбрд энъкр,
Мөрнэс—унгьнд дурга.
Оргн эрт босад,
Одмг бвллж дөгнэ.
Дурлсн унгьан тосад,
Дуудад белган дгнэ.

Одмгэсн Төмр гаглал,
Окарлдж, шикрэр тоона.
Төмрла унгьан илжллад,
Тосад инцхалж гууна.
Курнь унгьан аштнь,
Кузугьан илүлдг болна.
Төмр с оньган куугд
Торуц баргдш, зулна...
Кегт, кесг үүрлсн
Кеер адуч ухалв:
„Кулг—унгьнасн“ гив,
„Кун—багыасн“ болв.
Кевтүн ургьгга курнь,
Келн болдж гуурна...
Кеерин азт салыкн
Кевтран олдж дуурна.
Элсгин урданд совхозас
Энъкр курнь ирнэ.
„Таньгьчин заньгин“нернэс
Тасрад маньнад гарна.
Москвад, „Правда“ газетд
Мактад Төмриг бичлэ.
Курнь Төмр хойран
Кузүлдсн зург барлла.
☆☆☆
Иим байрта баатл,
Тиим амулнь суулт—
Кун толгыата аньгуд,
Куучхар ирлгннь, келит.
Наамн наста курнь,
Нертэ хурли кулг.
Хорн хойрта Төмр,
Хорг дарх баатр.
Цергт эн хойриг
Цугьар йорадж үдүшэв:
—„Моньгн хаалгь кедад,
Менд иргн“—гилдв.
Амгүлнь менд йовгн,
Алти жола эргүлтн.
Гаха соята деермчиг
Газрасн көблж ниргүлтн.
III
Курньгин туск келвр
Кун болгнна амнд.
Куучад даасан дарсн,
Кучн чидл манд.
Кесг даячнр кулган,
Келвтан орулдж сантха.
Курньгин туудж эхлхлэнь
Куунэ седки хантха...
„Таньгьчин заньга“ курнь
Тавлн, цеглэд бухдмн.
Морнасн буугьад халдхла,
Мөлкэд эзн дахдмн.
Улдэн сувьлад авхла,
Укс бдордэд тослмн,
Деернь моран дэвллэ,
Делсн, салыклад нислмн.

Омнэс сумар асхрулад,
Ошэти сурдэд догллв.
Цеглсн курньггэ командн
Церган дахулдж довглв.
Тенгьгин догшн даянд,
Тер курнь цуурлв...
Энъкр эзн хаагьад
Эмалтэган бухдж уурдв.
Эзн олдж ядал
Эргэд курнь туув.
Кучтэ ганк арласнь
Куучхар гарьгад көбв.
Мөрнэсн шавгал хагьцсн,
Мөлкэд Төмр йовна.
Хурц нүднь ассн,
Хурдн курньган узнэ.
Опэгнэ танкиг тосв,
Омнэснь араллад босв.
Хавргэсн транг авад,
Хаакн, шивад оркв.
Танк командир хойр
Ташран тоормч хучгдна.
Олзятэ курнь мөрн
Ошэтир эс кучгдна.
Энъкр Төмр, унт.
Эмалтэ иньгчнь сууджлв
Даяч болгыла курнь
Дэн дотр иджлв
IV
Тохата курнь дурндан,
Тогльсн, су дан бухна.
Урадад орсн цергдэ,
Унгьан болдж дахна.
Кесг даянд орал,
Келн болв курнь.
Даяч мөрнэсн хагьцхла,
Дорегьан тосад ирлмн.
Цуурлад инцхалж йовад,
Цулварн чирэ илмн.
Дееран морулдж авад,
Делсн, салыклад нислмн.
„Таньгьчин заньга“ курнь
Тавлн цеглад, буха.
Туурсн мөрн-церган,
Туудж болдж, даха.
Мөрнэ тууджас эндр
Моньк Төрсн, кумн.
Тасрха келвр догр,
„Таньгьчин заньга“ курнь.
☆☆☆
Хаврин тег көкрэ...
Хамг шовун ирнэ...
Курньгин келвр негтэ,
Куунэ тууджас эктэ.
СЯН—БЕЛГИН Хаср.

Дуул, комсомол, диил!

Огьтруг цаклгьярн ула-
лгьсн
Октябрин галд ууллэч,
Орчлньгд туган негсн
Коммуна партин урнч.
Курджнхсн товин дуунд
Киитрулдж зүркэн таша-
лач.
Көдлмич классин уллар
Кииснэнь холвар керчүл-
лач.
Цагин харньгьун суулэр
Цилвньгин герлд ибргэч,
Цигьачудин сумнд салврсн
Цуста тугар оралгьлач.
—„Чуугин усар“ угьалгьдг
Чамас эклдж уурла,
—„Литэр“ нер бгдг
Ленинэ номд буурла.
Эцк болдж үөдэсн
Элдв багш Ленин.
Элндэн шахдж өкэрлдж
Энъкр мана торскн.—

Эн хувтэ булд,
Революцин халун залыд,
Буугьин цахсн уганд
Баагриннь бггад белэч.
Кулгин делэс тач
Көлан дорад курглэч,
Кунд шир хүндгиг
Кунькркэдэн шахдж даслач.
Комсомол нерэн авн
Кинлж кучлэн некляч,
Кундтэ Ленинэ туган
Киисгдж чаньтэ агхлач.
Ата маргыани зүтклд
Асадж залгд дэ вкөллэч,
Ачта Төрснэнь булд
Амгүлньгин эв хайтэч.
Чини нерэр эс багсн
Багычуд, орчлньгд уга,
Чини гар эс күрсн
Дчилэр манд уга.
Деер, агьарт делсэд,
Дала галлдж ниснэч,

Дора, газр эдлэд,
Думбр героймд төрүлнэч
Олна диилвр омгшадж
Ончта техник эмалнач,
Олн сай көргдж,
Орчлньгд нерэн тууранач.
ЦК-н зүркни цоклгьяр,
Церггьяр дань ин бадгьл-
нач,
Цецн Ленинэ нерэн
Цеврэр моньк хадгьлнач.
Серглньгяр, серглньгяр
Серлар оньгинд бусл.
Соньн джиргьлар дуркл,
Сатин шива бол.
Диил, комсомолм,
Диил!
Диилнрэн делкэд
Дуул!
Домбринчнь көгнь айста,
Догшар цокад
Биил!
ЭРНДЖАНЭ Константин.

Ууртэн

Арал тенгьсин көвэгьэс
Адрхэр дамждад ирлэч:
Ахнр-дуунрэн дахулдж,
Алхан бэрдж көдллэч.
Тосхлтин көдлмш кехдэн
Торуц амэн арвлхшч,
Советин тосхачьрин Огь
Сүртэ мбргьяр ачлгдвч.
Деед Советин Указ
Делгрж амгнд курв.
Дуунр-ахнрчн соньсад
Дурдад чамга йбрэв.
Орден „Знак почета“
Оньдина брчдчнь мандлгха,

Олна даалгьвр кучадж
Ончта нерэн туурул.
Ачлгдсн орденэн авч,
Аман бича арвл,
Уурмудэн дах, кундл,
Уралан батар ишк.
Эвинь олдж тосхад,
Эрс, сууринь батл.
—Элстан тосхлав,—гидж
Эвраннь урдэн кел.
НАДВЛА Александр.

Сән болнму

Седкл-ухагьан бгэл,
Сурггулян саянар сурад,
Сансн санагьан кучэсн
Сэн, йир сэн.
Багшиннь келсиг соньссн,
Бичсн, умшсн голлсн.
Болгьамджда кевэр баясн
Бас дегд сэн.
Уульнд, школдэн, герган
Улан галстукан зүрсн,
Умссн хувцан цеврлсн
Улгурт орм сэн.
☆☆☆
Багшин угиг соньслго,
Бехэрн бийэн будал,

Бичсн, умшсан медлго
Баясн сурггульч му.
Герган, брүнд босхларн
Гар-нуурэн угьалго,
Экэрн хувцан умсүлсн
Эн дегд му.
Сурггульд одх болад,
Сүмкан авад гарчкэл,
Школдан одл уга,
Шагьа наадсн му.
☆☆☆
Сурггулян саянар суртн—
Сарл курч нискт.
Муутн саянэн дуратн,
Медрлгтэ бэлдж гарчт!
ПОТНАН Пураэ.

Байр

Хөбчин Хаалгьинд
көвүн төрсн
Хурм кехэр
амт дуудв.
Бичкн нилхд
нер бгх
Байр-джиргьлар
гер дуурв.
Стол эргэд
гиичнр суув,
Илэни деедж—
цэ кев.
Сахлнь буурл
көгшэ босв,
Иим угмулар
йбрэл тэвб:
—Кесг зун
джил хооран
Китлин нутгас
салдж гарад,
Киит, чалу,
ол үзэд,
Көгшн Иджлур
нуудж ирэд,
Арасэля ах-
ду болад,
Амгнэ санан
кучсн учрар
Санл гилж
нер бгхиг
Седкл зүркнэсн
дурлдж баянэв.
Турун сөнч
бэрснэ хөдн
Тендэс Очра
Нарн босв.
Куукд улсин
нерн деерэс
Кундтэ эгч
нигдж йбрэв:
—Энъкр теегтэн
кишг делдтхэ,
Эн урнтн—
тосхач болтха.
Эрул менд,
амгүлнь бстхэ,
Экни—Булг
нер зуутхэ.
Энъгин гиичнр
соньгдэн халв,
Эндэс Мандж—
көвүн босв:

—Мана цагин
хув—герлтэ,
Москва балгысна
Кремль—герлтэ,
Нарт делкэн
ни—герлтэ,
Насн-джиргьлин
кишг—герлтэ.—
Би таднас
сурлж баянэв.
Бичкн дуугьим
Герл гитн.
Захан залу
ормасн босв,
Зеллад суусн
гиичнриг харв.
Хоолан ясад,
нилхиг умсв,
Хаджудк улсан
нигдж келв:
—Эн бдрин
тууджиг тадид
Эклдж цайлгьл
кучр болв.
Элдв ик
байр джиргьл,
Энъкр Халыг
таньгьчим ээлв.
Мана тачгьч
Республика хуарв,
Мал, гер
холвандан бсв.
Тиигхлэ көвүн—
Байр болг.
Теегин эзн—
урн болг.
Амтн цугьар
альх ташв.
Арасэд нег
баатр немв.
Халыггин байрта
цагла төрсн
Хөбчин Байр,
цуг бичкүд
Укл уга
моньк нертэ,
Улгур болм
байн Республикэ
Советин Халыггин
цол дуудулх
Соньн баатр
гэрднр болтхал
БАЛАКАН Алексей.

РЕДАКЦИОННО-ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ЦЕНТР

Тана күч-көлснә диилврәр байр кенәвдн

Мана халъмг урдуд Советск Цертг пергджд, наатк келн-әмтнә урдудлә хамаан. социалистическ ори нутгин күч-көлснрин байрта джиргълинъ харсхдан оньдин белн бәәцхәнә.

Торскн халъмг газраск ик уухнд йовихалг болв чигн, мана ухан-седклм бидн мөнъкинд талла. Социалистическ тосхлтин делгрлгәнә хаалгъд, шилр танъгъчасн Халъмг автономн республикд хуврсн, мана торскн Советск Халъмгт эдлахун болн культурн дслтднй ик лиилвр күцджд йовхинъ сонъсал, бидн икәр хандж байрлджанавдн.

„Халъмг унн“ газетин халхсд барлгдсн тоотиг умшад, мана

республикин колхозмудин, совхозмудин, предприятиян кбдлми ин болн күч-көлснрин джиргълин тускар тасрлтан уга сонън зәнъг авцханавдн. Халъмг республик хурдар дслжд делгрлжәнъ манд ик омг дгнә. Бидн пергә сургъуляг гавшун кевәр дасджд, Советск Цертгин тоомсрта пергләчнр болхин төлә чиллән әрвллго тәвлжәнә бидн. Советск Цертг пергллж йовсарн бидн икәр бахтджанавдн.

Халъмг АССР-н күч-көлснр улм швнмгъагъар кблххәджд. Алдр Октябръск социалистическ революцин 41-ч джилин дбниг шин диилврәр уктхинъ дуудджанавдн.

В. ХАПТХИРОВ, сержант.

Спортин кбдлми кегдждәхш

Юстинск района „Северный“ совхозд йир олн багъчуд кблджәшхәнә. Эн дунд волейболистнр, футболистнр болн боксермуд бәәшхәнә. Багъчуд спорти ик дурта. Болв, эдн дунд спортин кбдлми кегдждәхш. Кбдлмишн хббн наадлгнъ—ганцнн волейбол. Эн наадн багъчудин неквриг теткдждәхш. Бу халгън, футбол болн боксин секце керлгнәнә.

Мана района ДОСААФ-н

физкультурин болн спортин кбдлчнр совхозур ирдә угә. Иим кбдлми эс кегдсн учрар багъчуд спортин дбрлдән орлицг аргън олзлдж чалдждәхш.

Совхозд ДОСААФ-н экли организац бурдәгъәд, спортин кбдлми делгрлхиг, Юсгн-ДОСААФ-н физкультурин болн спортин кбдлчнрәс, мана багъчуд сурдждана.

БАДМИН Николай.

Дулан катг одачн белн биш

Би кесг джиләс нааран хббч болдж кбдләв. Увләр хөд хургълуллгън — йир ик чннр зүүдждәхинъ сәәнәр меднәв. Увләр гарсн хургъд намр күртл экән күцәд өсджд одна. Тер хургъдиг сентябрь, октябрь сармудт киргъхлә, 1,5 килограмм ноос дгнә.

Эн джил мини хәләдждәх хөд үвләр хургълх зөвтә. Болв, хббдиг үвләр хургълулх цагт эрки биш дулан катг кергтә. Дулан катгиг шинкән эклдж тосхдждана. Минигъәр болхла, эн катг оратджд дуусгдн гилжәнә. дакад хөд хургълтл күтц хагсн уга.

Дулан катг түргәр кеджд дууслгъна тускар «Гигант» колхозин ах зоотехник ұр

К. Луневд ик эртәр келгдлә. Болв, ұр К. Лунев кергт авлго бәәнә. Сентябрьн 14-с авн, мини хәләдждәх хббдәс 700 толгъа нәәднр хббдт көг тәвхәр белдждәнә. Мини ухагъар болхла, сентябрин нег шинәс авн хббдт көг тәвхми билә. Юнъгад гихлә, сентябрин нег шинәс авн хббдт көг тәвхлә, хөд январин нег шинәс авн эклдж хургълх зөвтә.

Увләр хөд хургъллгънд эртәсн белдвр кехин төлә колхозин правленъ болн ах специалистнр дөнъ-тусан күргх зөвтә.

Т. ПЕРЕКРЕСТОВ,

Сарпинск района «Гигант» колхозин ах хббч

Запчастәр теткх кергтә

Сарпинск района. «Степной» совхозин 7-ч номертә тракторн бригадин (бригадирнъ ұр В. А. Банькин) механизатормуд 3-ч номертә отделениг теткнә. Эдн 2400 гектар намрин тәрә тәрх зөвтә.

Эн тракторн бригадин механизатормуд эндр өдр күртл, намрин тәрә тәрх 700 гектар газр без кечкв. Намрин тәрә тәрлгъиг сентябрин нег шинәс авн эклв. Түрүн өдрәс авн 8-н

трактор кбдлждәлә, терүнәсн нег трактор эвдрәд зогсджд одв. Эн эвдрсн тракторг запчасть кергтә, терүгинъ авч ирдә, тракториг кбдлүлхнн аргъ хәәхәр седхлә, совхозин дирекц болн ах механик кергтән авцхахш.

Намрин тәрәг цагланъ тәрлдж, 1959 джил ик ургъц авхар седхлә, кергтә хамг запчастьсәр теткх кергтә.

И. МАНДЖИЕВ.

ГАЗАДИН ОРДУДАР

Азин болн Африкин орн-нутгудин хамцлтин Советин шишлнъ секретариатин дуудвр

КАИР. (ТАСС). Азин болн Африкин орн-нутгудин Советин хамцлтин шишлнъ секретариат сентябрин 13-д, Азин болн Африкин орн-нутгудин хамцлтин цуг келн-әмтсин комитетсүр кесн дуудвртан, Алжирт конституцин проектн тускар референдум кехәр францин правительство белдждәхиг бурушалгъ герчлв.

Дуудврт иигджд келгдждәнә: колонизатормудин өмнәс эврәнн орн-нутган сулдхкин төлә ноолдждах Алжирин олн-әмти, бийстнъ күчәр келгдждәх, колониальн дәәнә болн келн-әмтиг даджрдж дөрәцүллгәнә цагла, бас тер мет францин дала әдл оккупационн пергүд газр деернъ бәәх цагла кедждәх эн референдумд орлицхар седждәхш. «Азин болн Африкин орн-нутгудин хамцлтин келн-әмтин комитетсиг цаг түдәлго, эн референдумиг францин империалистнр Алжирт кехәр белдждәх—шин үүлин өмнәс эврәнн орн-нутгудар бурушагч кампань өргәр делгрүлдж кетн» гнджд шишлнъ комитет дуудждана.

США СССР хойр гәәхүләр сольлилгън

ВАШИНГТОН. (ТАСС). Эн джилин январин 27-д кесн советск-американск зөвшәлин 13-ч әнъглә — культурин техникин болн сургъуль сурлгъна туст хоорндан хувацхин туск—әнъглә ирлцүлдж, сентябрин 10-д, Вашингтонд, США-д бәәх СССР-н посольств США-н государственн департамент хойрин хоорнд, 1959 джилин зун Нью-Йоркд — Советск гәәхүл, Москвад—американск гәәхүл бурдәхин туск протоколд гар тәвгдв.

Атомн күчиг төвкнүнд олзлгъна нарт делкән конференц хаагдлгън

ЖЕНЕВА. (ТАСС). ООН-а шиидврәр, сентябрин 1-с авн—13 күртл Женевд болсн, атомн күчиг төвкнүнд олзлгъна туск нарт делкән конференц кбдлмшән төгсәв. Конференцд 66 орн-нутгас 5 минъгъ шаху элчнр орлцв. Тер конференцин күцәвртә кбдлмш — атомн күчиг төвкнүн делгрлтин төлә олзлгъиг түргдүлхд шин ишкдл кех аргъ учрав.

Конференциг хаахларн, терүнә ахлач, французск тоомср-

та ученн Ф. Перрән, атомн күчиг төвкнүнд олзлгъар кегдсн нарт делкән эн конференцин кесн кбдлмш — күцәвртә болв гиджд темдглв. Эн конференцин тус ончта йилгълнъ юндв гихлә, термоядерн синтезин туск кбдлмшмүдин нуувч эн конференц деер илдкгдв. Конференц деер кегдсн селвгән хувацлгън — цуг орн-нутгудт нег үлү сулхн делгрлттә орн-нутгудт ик нилчән халъдах.

Китдин Олн-әмтнә Республикин IX-ч сөниг уктджд

ПЕКИН. (ТАСС). Китдин олн-әмти эврәнн байрин өдр — КНР бурдәд IX джил болн на дөн—Октябрин нег шиниг уктджд, Тайваньск проливт США татдждәх дәәнә задиг бокрахин төлә кергтә тоотинъ цугтнъ орн-нутгтан өгхәр, производственн зурагъан күцәдждавулдж күцәхин төлә ноолдхми гиси дуудвртагъар гүджд кбдлждәнә.

Байрин өдриг тосджд, Уханьск металлургическ комбинатин тосхачнр күч-көлснә ик гидгдиилвр күцв. Энүнд, 9 сар 18 хонгин эргид негдгч доменн болзгасн урд тосхджд дуусгдәд. эклдж кбдлв, эн доменн өдртән ода 2 минъгън тонн, цааранднъ 2500 тонн цө өгдг болхми. Күндән автоматизированн эн доменн тосхлгънд республикин 260 предприятиян коллектив орлцджд, тосхачнрин даалгъвриг болзгасн урд күцәв. Эн доменн нарт делкәд әмтин ик доменисин негнъ, энүнә тосхлтд Советск Союзин специалистнр болн кесг завод бас орлцв.

Эн джилин бийднъ болд хәәллгъиг 10 сай 700 минъгън тоннд күргхми гиджд кесн Китдин Коммунистическ партин ЦК-н дуудврар кегч ноолданд 20 сай күн орлцдждана. Сентяб-

рин 10 күртл орн-нутгар нургълдж олн-әмтнә мөнъгәр 350 минъгъ шаху баахн доменн болн болт хәәллг бешмүд тосхгдв. Болд хәәллггиг өдр болгън өскхин төлә кегч джисән икәр делгрлж йовна. Анъшанә болд хәәллгнә негдгч заводин коллектив змрагъасн лавуллж, өдр болгън 700 тонн. Дальнинск металлургическ заводин коллектив — 190 тонн болд дгнә. Эн патриотическ джисәнә нилчәр, болд хәәллгн орн-нутгар сентябрин төвнн авн хонгт өдр болгън, августин иим пагин эргилә днъггилхд, 33 процент өсв гиджд «Женьминъ жибао» газет сонъсхдждана.

Пекинә өбр бәәдг, паровоз тосхдг Чинсиньдяньск завод тер байрин өдрт нерәлдж, эврә орн-нутгтан түрүн болгч тепловоз кев. Терүнә зинъ цугъар Китдин заводмудт кегдв. Пекинә авторемонтн коллектив, балгъсна талдан 20 предприятиян коллективслә хамдан, тер байрин өдрт нерәдджд, шин кекүцц гийгн автомаши кеджд гаргългъиг эклв.

США дәәнд белнә тускар Бракер кбөрчәнә

НЬЮ-ИОРК. (ТАСС). Хол Востокин орн-нутгуд эрглж йовлгъан төгсәджд йовх; США-д дәәнә министр Бракер, Гаумн әвртә көр ұг кель, тер үгнн КНР-н өмнәс деермч дәврлгкехин тускар келдг американск генералмудин үгин айс авб.

Ассошиэйтед пресс агентствин сонъсхврар болхла. Бракер бахлуран бөрклтл хәәкрсн үддән, США «күүлгч цоклгъ» өгч чадхин тускар. «делгү дән болв чигн, онц орн-нутгт дәәллхд болв чигн» белнә тускар кбөрч кель.

Редантор Д. М. МУКЕБЕНОВ.

ФИЛИППИ Н. Крестян буйволар тутргъ тәрх газр хагълждана.